

บทที่ 6

การสังเกตการณ์ในการเก็บข้อมูล (Observation Techniques in Data Collection)

การสังเกตการณ์เป็นอีกวิธีหนึ่งในการเก็บรวบรวมข้อเท็จจริงซึ่งเป็นวิธีที่ใช้กันมาช้านาน นักวิทยาศาสตร์จะสังเกตการณ์และติดตามพฤติกรรมของสิ่งที่ตนเองสนใจโดยมุ่งหวังที่จะหาคำตอบให้แก่ปรากฏการณ์หรือปัญหานั้น ๆ เมื่อสังเกตเห็นลักษณะหรือพฤติกรรมก็จะจดบันทึกเหตุการณ์ต่าง ๆ ไว้ ต่อมาจึงเริ่มเก็บตัวอย่างมาทำการสังเกตในห้องทดลอง เพื่อความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เจริญก้าวหน้า นักวิทยาศาสตร์ได้ประดิษฐ์เครื่องมือใช้ประกอบในการสังเกตการณ์ต่าง ๆ จะเห็นได้ว่าการสังเกตการณ์ยังคงเป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อเท็จจริงที่สำคัญในปัจจุบัน

ในทางธุรกิจก็เช่นกันปัญหาที่เกิดขึ้นอาจมีหลายลักษณะ บางปัญหาแสดงอาการให้เห็นเด่นชัด สามารถตัดสินใจแก้มปัญหานั้นได้แต่บางปัญหาไม่แสดงอาการปรากฏให้เห็นเด่นชัด นักวิจัยจึงต้องอาศัยการสังเกตการณ์เป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการเก็บรวบรวมข้อมูล

หน้าที่และแบบของการสังเกต

Functions and Types of Observation

การสังเกตการณ์อาจแบ่งออกได้หลายแบบและแต่ละแบบทำหน้าที่แตกต่างกัน

ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของนักวิจัยและขอบข่ายของการสำรวจข้อมูลแต่อย่างไรก็ตามการสังเกตการณ์ที่สำคัญอาจแบ่งได้ 2 แบบ กล่าวคือ

1. การสังเกตการณ์แบบที่ไม่มีการควบคุม (Uncontrolled Observation) เป็นการสังเกตการณ์ที่ไม่มีการกำหนดขอบเขตและวางกฎเกณฑ์เกี่ยวกับสิ่งที่มีงสังเกต มิได้มีการควบคุมตัวแปร เป็นเพียงการสังเกตการณ์จากปรากฏการณ์ของสิ่งที่น่าสนใจ โดยมีใ้มองหวังที่จะเก็บรวบรวมข้อมูลมาใช้ค้นคว้าหรือศึกษาเพิ่มเติม เช่น

2. การสังเกตการณ์แบบที่มีการควบคุม (Controlled Observation) เป็นการสังเกตการณ์จากปรากฏการณ์ที่นักวิจัยสามารถควบคุมตัวแปรต่าง ๆ เช่นการสังเกตการณ์ในห้องทดลองหรือการสังเกตการณ์เกี่ยวกับสิ่งที่มีชีวิตภายในสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ ซึ่งนักวิจัยสามารถเก็บข้อมูลจากปรากฏการณ์ที่สังเกตได้มาใช้เพื่อหวังผลในทางปฏิบัติหรือในทางวิชาการตามจุดมุ่งหมาย

ในการศึกษาลักษณะต่าง ๆ ของปรากฏการณ์ทางสังคม นักวิจัยอาจสังเกตจากแต่ละคนหรือจากกลุ่มบุคคลที่ถูกควบคุมโดยเครื่องมือบางอย่าง หรืออีกนัยหนึ่งก็คือสังเกตความเป็นอยู่ของประชาชนที่ถูกควบคุม หรือจำกัดขอบเขตให้อยู่ในสภาพแตกต่างกัน แล้วนักวิจัยอาจสังเกตการณ์ได้ 2 ทาง คือ

ก) สังเกตการณ์โดยไม่เข้าร่วมปฏิบัติการ (Nonparticipant Observer) ผู้สังเกตการณ์เปรียบเสมือนบุคคลภายนอกที่เฝ้าสังเกตและบันทึกเหตุการณ์หรือพฤติกรรมของสิ่งที่มีงสังเกตไว้ ส่วนมากจะเป็นการศึกษาค้นคว้าจากธรรมชาติ ซึ่งไม่เปิดโอกาสให้ผู้สังเกตการณ์เข้าไปมีส่วนร่วมปฏิบัติการ ด้วยเหตุผลต่าง ๆ เกี่ยวกับเรื่องเวลา สถานที่ และเหตุการณ์ การสังเกตการณ์ดังกล่าวนี้มักใช้ควบคู่กับการรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์ หรือมีฉะนั้นก็ใช้ในกรณีที่ไม่ต้องการให้ผู้ถูกสังเกตการณ์มีโอกาสรู้ตัว เพราะหากผู้ถูกสังเกตการณ์รู้ตัวว่ามีนักวิจัยกำลังสังเกตพฤติกรรมของเขาแล้ว เขาเหล่านั้นจะแสดงพฤติกรรมแตกต่างจากความเป็นจริง ในที่สุดนักวิจัยก็จะเก็บข้อมูลผิดพลาดไม่ตรงกับข้อเท็จจริงได้

ข) สังเกตการณ์โดยเข้าร่วมปฏิบัติการ (Participant Observer) การร่วมปฏิบัติการ โดยทำหน้าที่กลายเป็นส่วนหนึ่งของสังคมกลุ่มตัวอย่างที่กำลังศึกษา โดยให้

สมาชิกในกลุ่มยอมรับเข้าร่วมปฏิบัติการ ง่าย แต่ขณะเดียวกันนักวิจัยจะสังเกตการณ์เพื่อรวบรวมข้อมูลที่เป็นประโยชน์ การเข้าร่วมปฏิบัติการ เป็นการสร้างความสนิทสนมจนเกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกันแล้ว ตัวอย่างที่ถูกศึกษาก็จะแสดงพฤติกรรมแท้จริง แต่อย่างไรก็ตามการที่นักวิจัยเข้าร่วมปฏิบัติการ อาจทำให้เกิดความผูกพันทางจิตใจ เป็นเหตุให้มีความลำเอียงเข้าข้างกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ในที่สุดข้อมูลที่รวบรวมได้อาจไม่มีความแม่นยำ เช่นในกรณีที่มีข้อพิพาทระหว่างฝ่ายนายจ้างกับฝ่ายแรงงาน นักวิจัยอาจเข้าร่วมปฏิบัติการเข้ากับฝ่ายแรงงานจนเกิดอารมณ์ร่วมเห็นอกเห็นใจจนลืมนึกถึงหน้าที่ในการวิจัย เพื่อมุ่งแสวงหาข้อมูลที่ถูกต้องเป็นสำคัญ ฉะนั้นนักสังเกตการณ์ควรฝึกฝนตนเองให้รู้จักบันทึกเหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างละเอียดครบถ้วนและตรงกับข้อเท็จจริงโดยไม่ลำเอียง

แนวทางในการสังเกตการณ์ที่ดี

(Basic Guides to Good Observation)

แม้จะมีเทคนิคในการสังเกตการณ์แตกต่างไปตามแต่ละประเภทของการสังเกตการณ์ก็ตาม แต่อย่างน้อยก็ต้องยึดหลักสำคัญพื้นฐานซึ่งสามารถนำมาปฏิบัติในการสังเกตการณ์เพื่อรวบรวมข้อมูลได้ทุกรูปแบบ กล่าวคือ

1. นักวิจัยจำเป็นต้องตัดสินใจไว้ล่วงหน้าว่าจะสังเกตการณ์เกี่ยวกับปรากฏการณ์ในลักษณะหรือรูปแบบใด และจะต้องศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับลักษณะของปรากฏการณ์นั้น ๆ ไว้เป็นการล่วงหน้าก่อนที่จะเริ่มเฝ้าสังเกตการณ์ดังกล่าว ทั้งนี้เพื่อจะได้วางขอบเขตที่แน่นอนสำหรับข้อมูลที่เรากำลังต้องการศึกษา

2. ทำการทบทวนหรือตรวจสอบวัตถุประสงค์ทั่วไปและวัตถุประสงค์เฉพาะเจาะจงเพื่อจะได้กำหนดว่าจะสังเกตอะไร และจะควบคุมได้เพียงใด ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลตรงกับปัญหาที่กำลังวิจัย มิฉะนั้นแล้วนักสังเกตการณ์จะไม่ได้เฝ้าสังเกตบางสิ่งบางอย่าง และมีได้บันทึกพฤติกรรมอื่น ๆ ซึ่งเป็นข้อมูลที่ผูกพันหรือเชื่อมโยงกับปัญหา ยิ่งถ้านักวิจัยได้กำหนดรายละเอียดไว้อย่างชัดเจนมากเท่าใดก็ยิ่งจะช่วยนักสังเกตการณ์ให้เฝ้าสังเกตและบันทึกข้อมูลได้ตรงตามลำดับของเหตุการณ์

3. ควรกำหนดวิธีการบันทึกข้อมูล โดยทั่ว ๆ ไปแล้วนักวิจัยต้องการให้บันทึก

ข้อมูลในขณะที่สังเกตการณ์เท่าที่โอกาสจะอำนวย แต่ในทางปฏิบัติย่อมหาเวลาบันทึกได้ยาก และยิ่งปล่อยให้ระยะเวลาผ่านไปจะทำให้ผู้สังเกตการณ์ลืมได้ ฉะนั้นวิธีที่จะช่วยให้บันทึกข้อมูลได้รวดเร็ว และละเอียดจะต้องกำหนดระยะเวลาที่จะบันทึก หรืออาจบันทึกโดยวิธี
เพื่อไม่ให้เสียเวลามาก หรือมีฉันทันทีอาจบันทึกเป็นช่วง ๆ หลังสังเกต
การณ์เสร็จสิ้นใน

4. กำหนดตารางรายละเอียดประเภทของข้อมูล โดยปกติการรวบรวมข้อมูล โดยวิธีสังเกตการณ์จะใช้กับวิธีการนับข้อมูลเชิงปริมาณ แต่ถาเป็นการสังเกตเพื่อเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ควรจะต้องมีรายละเอียดและแปลความหมายในขณะนั้น ฉะนั้นตารางข้อมูลควรแยกออกเป็นประเภท ในแต่ละประเภทควรอธิบายโดยกำหนดปรากฏการณ์ให้ชัด

5. ผู้วิจัยต้องทำตัวให้เข้ากับเหตุการณ์และเครื่องมือบันทึกข้อมูล ในกรณีจำเป็นต้องใช้เครื่องมือช่วยในการบันทึกข้อมูล ผู้สังเกตการณ์ควรได้รับการฝึกซ้อม หรืออบรมการใช้เครื่องมือดังกล่าวก่อนจะเริ่มตนสังเกตการณ์จริง ๆ

ประโยชน์และข้อจำกัดของการสังเกตการณ์

(Advantages and Limitations of Observation)

ถ้านักวิจัยจะรวบรวมข้อเท็จจริงโดยวิธีสังเกตการณ์ย่อมจะมีทั้งประโยชน์และข้อจำกัด ส่วนประโยชน์นั้นพอสรุปได้ดังนี้

1. การสังเกตการณ์เป็นวิธีการรวบรวมข้อมูลที่เหมาะที่สุดในการวิจัยปรากฏการณ์ทั่วไปเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ เพราะพฤติกรรมของมนุษย์จะต้องใช้เวลาในการเฝ้าคอยสังเกตการณ์จึงจะได้ข้อเท็จจริง

2. การสังเกตการณ์เหมาะสำหรับที่จะบันทึกข้อมูล เกี่ยวกับพฤติกรรมที่แสดงออกมาในขณะที่เหตุการณ์เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ

3. การสังเกตการณ์เป็นวิธีเก็บข้อมูลเป็นการเร่งด่วน และเป็นข้อมูลประเภทที่ไม่สามารถเก็บรวบรวมโดยวิธีสัมภาษณ์ ส่วนมากจะเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นใ้ทุกวันซึ่งไม่อาจรวบรวมข้อมูลโดยวิธีอื่น ๆ

แต่อย่างไรก็ตามวิธีการสังเกตการณ์ก็มีข้อจำกัดหลายประการ กล่าวคือ

1. ในกรณีที่ต้องสังเกตการณ์เพื่อเก็บข้อมูลจากบุคคล และถ้าผู้ที่ถูกสังเกตการณ์ทราบแล้ว เขาจะพยายามแสดงความตั้งใจหรือไม่ตั้งใจต่อผู้สังเกตการณ์
2. เป็นวิธีเก็บรวบรวมข้อมูลที่ต้องเสียเวลามาก ทั้งนี้เพราะว่าถ้าเป็นการสังเกตเหตุการณ์ ผู้สังเกตการณ์จะต้องรอคอย และจะไม่ทราบว่าเหตุการณ์ในสถานการณ์ที่ต้องการนั้นจะเกิดขึ้นเมื่อไร
3. ในบางกรณีเหตุการณ์เกิดขึ้นตลอดระยะเวลาทั้งปี แต่บางเหตุการณ์เกิดขึ้นพร้อมกันแต่ต่างสถานที่กัน ในกรณีเช่นนี้การสังเกตการณ์จึงไม่สามารถนำมาในการเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการสำหรับบันทึกข้อมูลที่ไต่จากการสังเกตการณ์

(Procedures for **Recording** Observed Data)

การสังเกตการณ์มีวิธีการบันทึกข้อมูลหลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับความต้องการที่จะนำข้อมูลมาใช้ เช่น การบันทึกเป็นเรื่องราวหรือพฤติกรรม การสรุปผลตามช่วงระยะเวลา การตรวจสอบกับรายการ บันทึกแบบมาตราส่วน การบันทึกเป็นภาพ การบันทึกในเทป และการบันทึกแบบอื่น ๆ ที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้กับวิธีการวิจัยธุรกิจ

บันทึกข้อมูลในสมุดบันทึกพฤติกรรมประจำวัน

(Anecdotal Record)

การบันทึกพฤติกรรมประจำวันก็เป็นแบบของการบันทึกการสังเกตการณ์ที่นิยมใช้กันทั้งผู้วิจัยและผู้บันทึกเรื่องราวของตนเอง แต่จะนิยมใช้ในการวิจัยเพื่อศึกษารายละเอียดของสังคม ผลจากการเปลี่ยนแปลงมีปัจจัยแวดล้อมที่มีต่อบุคคลแต่ละคน ความก้าวหน้าของบุคคลตามเป้าหมายของเขา การบันทึกก็จะเป็นการพรรณนาความเป็นช่วง ๆ ตามระยะเวลา ผู้วิจัยก็จะประเมินนัยสำคัญของเหตุการณ์ดีกว่าการบันทึกแบบอื่น แต่ประสิทธิภาพของการบันทึกแบบนี้ขึ้นอยู่กับความสำคัญของเหตุการณ์ และวิธีการสังเกตการณ์จะแปร

การบันทึกข้อมูลแบบสรุปเป็นช่วงระยะเวลา

Periodic Summaries

ในบางกรณีผู้วิจัยจะบันทึกแบบสรุปย่อเป็นช่วง ๆ ระยะเวลาตามพฤติกรรมของ ผู้ถูกสังเกต แทนที่จะบันทึกหลังจากการสังเกตการณ์ หรือในระหว่าง หรือพักชั่วคราวระหว่าง ช่วง ผู้วิจัยจะสังเกตเหตุและผลที่ทำให้ประชากรแสดงออกเช่นนั้นในช่วงระยะเวลานั้น และ จะบันทึกพฤติกรรมที่ประทับใจทั่ว ๆ ไป วิธีการบันทึกแบบนี้จะไม่ค่อยน่าเชื่อถือได้เหมือนวิธี อื่น ๆ ถ้าเหตุการณ์เกิดขึ้นหลาย ๆ ครั้ง ผู้วิจัยจะจำได้ง่ายและลืมได้ง่ายเมื่อระยะเวลา ผ่านไป ฉะนั้นวิธีบันทึกแบบสรุปย่อดังกล่าวจะต้องใช้ความจำมาก

เทคนิคที่ใช้บันทึกอาจแตกต่างกันบ้าง แต่วิธีการสังเกตพฤติกรรมหรือลักษณะ บางอย่างในพฤติกรรมหนึ่ง ซึ่งจะพิจารณาคัดสินใจให้แตกต่างกันเพียงว่าสำเร็จหรือล้มเหลว เทคนิคดังกล่าวเรียกว่า "การกำหนดเกณฑ์เหตุการณ์ (Critical Incidents Technique)" เช่นลูกจ้างเรียกร้องให้นายจ้างพิจารณาย้อนหลังถึงสิ่งที่ลูกจ้างกระทำเป็น ผลต่อความสำเร็จหรือล้มเหลว ในหน้าที่การงาน หรือลูกจ้างอาจถูกขอร้องให้พิจารณาตนเอง ย้อนหลังจนถึงวันแรก ๆ ของการปฏิบัติงานและให้จำเหตุการณ์ที่เกิดว่ามีผลต่อความสำเร็จหรือ ล้มเหลว สิ่งที่ยุงยากของเทคนิคนี้ก็คือ ขาดความเชื่อถือได้ ทั้งนี้เพราะว่าพฤติกรรมที่กำหนด ไว้่นั้นเกิดขึ้นน้อยครั้ง และอาจจะไม่เกิดซ้ำอีก จึงเป็นการยุ่งยากที่จะแยกประเภทและแปล ความหมายของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นน้อยครั้ง

การบันทึกข้อมูลแบบตรวจสอบจากบัญชีรายการ

(Check Lists)

วิธีการตรวจทานรายการนิยมใช้กันมากในการสังเกตการณ์ ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการ ประกันได้ว่าผู้สังเกตการณ์ได้พิจารณาหลักฐานของเหตุการณ์ทุก ๆ สิ่ง ส่วนรายการที่จะใช้ ตรวจทานนั้นจะต้องเตรียมไว้ล่วงหน้า แต่มีช่องว่างไว้สำหรับบันทึกปรากฏการณ์ที่ก่อให้เกิด ปัญหาขึ้น ตัวอย่างตารางรายการที่ใช้ตรวจทานเกี่ยวกับนิสัย ทำทาง และความชำนาญพิเศษ

ชื่อของ ผู้จ้าง	มาถึงห้องทำงานด้วยความพร้อม ที่จะลงมือปฏิบัติงานใดทั้งในทาง เขาและขวางเพียง	การติดตามการสั่งงาน	ปฏิบัติงานด้วยความตั้งใจ	งานที่ปฏิบัติมีคุณภาพเพียงพอ	มีปริมาณงานมากเพียงพอ	การเอาใจใส่และตั้งใจปฏิบัติงาน
นาย ก นาง ข นาย ค นาง ง นาง จ ฯลฯ						

จากตารางที่ใช้เป็นเครื่องมือในการสังเกตการณ์ ผู้สังเกตการณ์ควรตรวจสอบ
กับเหตุการณ์จริง ๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งสามารถชี้ถึงนิสัย ท่าทาง และความชำนาญพิเศษ แต่จะค้น
พบลักษณะเช่นนี้ในกรณีที่พนักงานทั้งหมดได้อยู่ร่วมกับเพื่อนร่วมงานในห้องปฏิบัติการ

บันทึกข้อมูลแบบกำหนดเป็นมาตราส่วน

(Ratings and Rating Scales)

เป็นการสังเกตการณ์ข้อมูลเชิงปริมาณ แต่ข้อมูลจริง ๆ เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ
ฉะนั้นผู้สังเกตการณ์จะต้องวางเกณฑ์พิจารณาข้อมูลดังกล่าวให้เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพเสียก่อน
แล้วจึงบันทึกในระหว่างเวลาที่สังเกตการณ์ จึงเป็นวิธีการบันทึกข้อมูลแบบสั้น ๆ แต่ได้ความ
หมาย ตัวอย่างเช่น ในการบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับนิสัย พฤติกรรม และความชำนาญพิเศษ
แทนที่จะบันทึกข้อมูลโดยบอกเป็นความดีของพฤติกรรมดังกล่าว ผู้สังเกตการณ์ก็จะบันทึกข้อมูล

เป็นค่าที่ประเมินไว้ในระดับต่างกัน เช่นข้อมูลเกี่ยวกับ:-

ความสนใจของงานที่ทำ

1. ความสนใจของงานสูงมากที่สุด (ให้ค่าเป็น 1)
2. ความสนใจของงานในระดับปกติ (ให้ค่าเป็น 2)
3. ความสนใจของงานแตกต่างกันขึ้นอยู่กับลักษณะของงาน (ให้ค่าเป็น 3)

ในการสังเกตพนักงานในขณะที่ปฏิบัติงานและผู้สังเกตการณ์พิจารณาว่าผู้ปฏิบัติงานมีความสนใจของงานทุกประเภทที่ได้รับมอบหมาย และรับทำให้เสร็จโดยเร็วที่สุด พร้อมทั้งพยายามปรับปรุงวิธีการทำงานให้ดีขึ้นอยู่เสมอ ผู้สังเกตการณ์ก็จะบันทึกข้อมูลเป็นตัวเลข 1

การบันทึกข้อมูลแบบถาวรภาพ

(Photographic Records)

ผู้วิจัยจะใช้วิธีการถ่ายรูปหรือถ่ายภาพเคลื่อนเป็นการบันทึกข้อมูลจากการสังเกตการณ์ เป็นวิธีการบันทึกที่ไ้รายละเอียดมากเหมาะที่จะใช้ศึกษาในภายหลัง ในปัจจุบันใช้ภาพบันทึกเกี่ยวกับการสังเกตอุบัติเหตุบนถนน บัญหาการจราจร เหตุการณ์ไฟไหม้ การสังเกตการณ์เหตุการณ์ทางธุรกิจในปัจจุบันนิยมบันทึกในไมโครฟิล์มเพื่อนำไปใช้ตามจุดมุ่งหมายหลายประการ การบันทึกเป็นภาพเคลื่อนนั้นผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์สถานการณ์ในขณะที่เหตุการณ์เกิดขึ้นได้ นอกจากนี้ภาพเคลื่อนยังใช้ประโยชน์ในการฝึกอบรมผู้สังเกตการณ์ในเรื่องเกี่ยวกับความเชื่อถือได้ของข้อมูล

อย่างไรก็ตาม วิธีการบันทึกข้อมูลจากการสังเกตการณ์อาจใช้ควบคู่กับการเก็บข้อมูลโดยวิธีอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นการสัมภาษณ์การเก็บข้อมูลโดยแบบสอบถาม และการเก็บข้อมูลทางด้านการบริหารธุรกิจที่จำเป็นจะต้องใช้วิธีการบันทึกแบบสังเกตการณ์ในการพิจารณาตรวจสอบการดำเนินงาน ซึ่งจะต้อคำนวณจากข้อมูลที่ได้อาจจากการสังเกตการณ์ คือ

1. สินค้าคงคลังต้นปีหรือต้นงวด ซึ่งจะต้องมีการตรวจนับกันทุกปี ในการนี้ผู้วิจัย หรือผู้ตรวจสอบบัญชีก็ต้อไปคอยสังเกตการณ์วิธีตรวจนับของเจ้าหน้าที่
2. สินค้าที่เข้ามาในระหว่างงวด เมื่อมีการรับสินค้า ผู้วิจัยหรือกรรมการ

ควรจรมจะต้องไปสังเกตการณ์ตรวจนับสินค้าดังกล่าว

3. สินค้าคงคลังเมื่อสิ้นปี หรือสินค้าปลายงวด เมื่อสิ้นปีหน่วยงานธุรกิจจะทำการเงิน และมีการตรวจนับสินค้าปลายงวด ผู้วิจัยหรือผู้ตรวจสอบบัญชีจะต้องไปสังเกตวิธีการตรวจนับของเจ้าหน้าที่

การฝึกอบรมผู้สังเกตการณ์

(Training Observers)

เนื่องจากหน่วยงานวิจัยอิสระจะไม่จ้างพนักงานสนามไว้เป็นเจ้าหน้าที่ประจำ ฉะนั้นก่อนออกปฏิบัติงานจึงควรมีการฝึกอบรม ลักษณะสำคัญในการฝึกอบรมพนักงานภาคสนามก็คือ

1. เป็นการฝึกอบรมทั่ว ๆ ไปเพื่อให้พนักงานภาคสนามได้มีการปรับปรุงตนเอง ให้มีคุณภาพอยู่เสมอ ไม่ว่าจะปฏิบัติงานภาคสนามโดยใช้เครื่องมือประเภทใดในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2. เป็นการฝึกอบรมเพื่อมอบหมายงานหนึ่งงานใดโดยเฉพาะเจาะจง

ในการฝึกอบรมทั่วไป ๆ ควรเน้นให้สนใจเกี่ยวกับความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น และความสัมพันธ์ในระหว่างเพื่อนร่วมงานและผู้ที่จะไปติดต่อในงานภาคสนาม และควรมีเอกสารที่เป็นสมุดคู่มือการปฏิบัติงานในสนาม อาจทำเป็นแผ่นปลิวเพื่อสะดวกในการแก้ไขปรับปรุงใหม่ เนื้อหาสาระสำคัญในสมุดคู่มือควรเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับงานภาคสนาม เช่น

1. วิธีการสุ่มตัวอย่าง

2. การเลือกผู้ตอบ

3. การพิจารณาเกี่ยวกับสภาวะทางเศรษฐกิจของผู้ตอบ

4. การปรับตัวให้เข้ากับสภาพงานภาคสนาม

5. การทำตัวเป็นผู้ไม่รู้ค่าตอบ

6. การรายงานผลและปัญหาที่เกิดขึ้นในระหว่างที่ปฏิบัติงานภาคสนาม

ส่วนการฝึกอบรมเพื่อจะมอบหมายงานให้ออกไปทำหน้าที่เป็นผู้สังเกตการณ์

จึงเท่าที่ผู้สังเกตการณ์เป็นเครื่องมือวัด (Instrument) อย่างหนึ่งในการเก็บรวบรวม

ข้อมูล ฉะนั้นจึงต้องฝึกอบรมให้รู้จักหรือคุ้นเคยกับสิ่งที่เขาคาดคิดที่จะเฝ้าสังเกตการณ์อย่างถูกต้อง นักวิจัยควรจะต้องปรับปรุงเทคนิคในการสังเกตการณ์เพื่อฝึกอบรมผู้สังเกตการณ์ให้สามารถช่วยนักวิจัยรวบรวมข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การฝึกอบรมผู้สังเกตการณ์มีลักษณะเหมือนกับการวางแผนการสังเกตไว้อย่างเป็นระเบียบเกี่ยวกับการบันทึกข้อมูลที่สัมพันธ์กับเรื่องที่ต้องการศึกษา และให้มีการตรวจสอบความถูกต้องแม่นยำ ดังนั้นจึงควรฝึกอบรมให้ผู้สังเกตการณ์มีคุณลักษณะ ดังต่อไปนี้

1. ฝึกอบรมบุคคลที่จะทำหน้าที่สังเกตการณ์ให้เป็นคนช่างสังเกต และสนใจในเรื่องที่สังเกต ทั้งนี้เพราะผู้สังเกตแต่ละคนอาจมีความถนัดและสามารถในแต่ละเรื่องแตกต่างกัน

2. ฝึกอบรมบุคคลผู้ทำหน้าที่สังเกตการณ์ให้เกิดความเคยชินและปรับปรุงตนเองให้เข้ากับสภาวะแวดล้อม เฝ้าสังเกตตามหมายกำหนดการที่วางไว้และเก็บข้อมูลจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ๆ ได้ครบถ้วน

3. ฝึกอบรมบุคคลผู้ทำหน้าที่สังเกตการณ์ให้จัดทัศนคติประจำตัว และพยายามวางตัวเป็นกลาง จดบันทึกข้อมูลตามสภาพความเป็นจริง ไม่ควรตีความเพิ่มเติมเสริมความรู้สึกส่วนตัวของผู้สังเกตการณ์ การวางตัวของผู้สังเกตเป็นสิ่งสำคัญเพราะความใกล้ชิดสนิทสนมกับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งอาจทำให้เกิดอารมณ์ผูกพันร่วม